

Biskup Konštantín Filozof

Elena Šubjaková 2013

Otázku biskupskej hodnosti Konštantína Filozofa možno uspokojivo zodpovedať priamo z prameňov 9. storočia. Staroslovenské písomné pramene **Život Konštantína** (ŽK) z roku 869 a **Život Metoda** (ŽM) z roku 885 sú najcennejším pôvodným slovenským dielom z obdobia Staroslovenskej Moravy 9. storočia, lebo sa dotýkajú priamo slovenskej histórie a ich autormi sú Slováci sv. Kliment a sv. Gorazd. Podľa nášho najvýznamnejšieho slavistu Jána Stanislava, ktorý sa osobitne zaoberal touto problematikou, oba *Životy* predstavujú vynikajúce umelecké prózy, ale aj najdôležitejšie a **historicky spoľahlivé pramene Slovákov**.¹ Nie sú to totiž legendy v obvyklom zmysle slova, lebo sa pridržajú konkrétnych faktov a udalostí z reálneho života. Nešlo v nich o patetickú oslavu vierozvestcov, ale o nekompromisnú obranu ich diela – slovenskej bohoslužby.² Vo svojej podstate sú prvou slovanskou **literatúrou faktú**,³ pretože, nakoľko to možno dnes posúdiť, mnohé ich historické informácie sú **potvrdené aj inými zdrojmi**. Podobne aj výskum významného byzantológa F. Dvorníka spoľahlivo preukázal úplnú vecnú presnosť staroslovenských *Životov* a ich **vysokú historickú hodnovernosť**.⁴

Vyobrazenie sv. Cyrila v Bazilike sv. Praxedy
v Ríme z 11. storočia

RASTICOVO POSOLSTVO

Jeden z argumentov, že **Konštantín Filozof** bol už **pri príchode k Slovákom biskupom**, možno vidieť vo formulácii posolstva ako je zaznamenané v jednotlivých *životoch* ŽK a ŽM. Už samotnou realizáciou diplomatických posolstiev do Ríma a Konštantínopola sa Rastic ukázal ako veľká štátnická osobnosť. Bola to práve **veľmocenská politika Rastislava**, ktorý ako rovnocenný partner Východofranskej ríše, svojim štátnickým činom uviedol Slovákov do európskych dejín.

O širokom politickom rozhlade Rastica svedčí biskup Gauderich, ktorý v r. 868 v Ríme osobne svätzil slovenských učeníkov. Vo svojom spise, dnes známom ako *Rímska legenda*, priamo hovorí, že Rastic sa **cielenne** obrátil do Konštantínopolu, najmä preto, že sa k nemu dostal **ohlas výnimočnej osobnosti Konštantína Filozofa**. Gauderich musel mať túto správu od slovenských učeníkov – očitých svedkov udalostí, ak nie priamo od Filozofa či jeho brata Metoda: *"Keď sa Rastislav, moravské knieža, dozvedel, čo vykonal (Filozof) v kraji Kozárov, podnietený starosťou o svoj národ vyslal poslov k spomínanému (byzantskému) cisárovi."*⁵

Keďže v Solúni a jeho okolí žila veľká enkláva Slovanov, Rastic si bol istý, že lepšieho učiteľa ako Filozofa, pochádzajúceho priamo zo Solúna, pre svoj ľud nenájde. Bol si zrejme vedomý toho, že v Ríme takého biskupa a učenca, ktorý by dobre ovládal jazyk Slovanov, nebudú mať. No pretože jeho krajina oddávna patrila pod Apoštolskú stolicu⁶, formálne musel požiadať o biskupa a učiteľa najprv u rímskeho pápeža. Až potom sa mohol obrátiť na byzantského cisára.

Ale každé takéto posolstvo vyslané ku mocnárcom, vzdialeným stovky kilometrov, vyžadovalo náročné prípravy, výber kompetentných **vyslancov znalých latinského a gréckeho jazyka**, ale aj diplomatických zvyklostí. Navyše aj množstvo vzácnych darov a vojenský sprievod na ich zabezpečenie. Pritom išlo o vybavenie sprievodu nie len pre diplomatov a vojakov ale aj pre služobníctvo, spolu niekoľko **sto osôb** (200 – 400 osôb), a to na dobu viacero mesiacov. Tým všetkým musel Rastic bohaty

¹ Stanislav Ján: *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda v legendách*, MS Martin 1950, s. 218

² Ratkoš Peter: *Slovensko v dobe veľkomoravskej*, Východoslovenské vydavateľstvo, Košice 1988, s. 134

³ Pauliny E., Ondruš Š.: *Život a dielo Metoda prvoučiteľa národa Slovienskeho*, Tatran, Bratislava 1985, s. 47

⁴ Dvorník František: *Byzantské misie u Slovanů*, Vyšehrad, Praha 1970, s. 9 -10

⁵ Ratkoš Peter: *Pramene k dejinám Veľkej Moravy*, SAV Bratislava 1964, s. 130-138

⁶ ŽM kap. IX. a X.; aj list pp. Jána VIII. nem kráľovi Ľudovítovi z r. 873 - Ratkoš Peter: *Pramene k dejinám Veľkej Moravy*, SAV Bratislava 1964, s. 178

oplývať, inak by nemohol dúfať, že jeho poslanstvo bude prijaté na pápežskom dvore v Ríme i na byzantskom cisárskom dvore v Carihrade.⁷

Na tento aspekt upozorňuje vo svojom diele aj slavista Ján Stanislav: *"Keď máme pred očami kultúrne činy a politické udalosti v 9. storočí, pozorujeme, že to všetko, čo bolo veľkoryso osnované, predpokladalo veľkú kultúrnu silu tohto územia i národa a pevnú politickú moc. Politika, ktorú robili najmä Rastislav, Kocel, Svätopluk spolu s Cyrilom a Metodom, bola politikou veľmocenskou. Apoštolská misia Cyrila a Metoda u Slovákov odrážala práve túto kultúrnu silu nášho národa."*⁸

Samotné Rasticovo poslanstvo zaslané byzantskému cisárovi, podľa toho ako je zaznamenané v životopisoch, sa úplne nezhoduje. V ŽK slovenský panovník žiada *"biskupa a učiteľa takého, ktorý by nám v našej reči pravú kresťanskú vieru vysvetlil"*.⁹ V prípade Života Metodovho sa nehovorí o biskupovi, ale Rastic si pýta iba *"muža, takého, ktorý by nás napravil na všetko právo"*. Znenie posolstva v ŽM však dopĺňa obsah posolstva v ŽK.

Rastic, dopyčujúc sa o Konštantínovi a jeho misii u Chazarov, ako to zaznamenal biskup Gauderich, cielene žiadal o „biskupa a učiteľa“, čím zrejme priamo narážal na známe Konštantínove tituly. ŽK vyzdvihuje v poslanstve otázky jazyka a požiadavku na **biskupa a učiteľa**, čo je takpovediac "šité na mieru" Konštantína Filozofa, ktorý ako vedúca osobnosť viacerých diplomatických misií Byzancie, musel byť už v tom čase **biskupom** a zároveň bol významným **učiteľom**, čiže učencom a profesorom na Konštantínopolskej univerzite. Preto si Rastic žiada biskupa, lebo o ňom vedel, že bol biskup! Podobne ŽM, sústrediac sa na Metodovu osobnosť, zdôrazňuje požiadavku právneho zákona, teda aspekty týkajúce sa Metodovho poslania ako **právnika** v byzantskej misii, ale bez duchovného svätenia, jednoducho **muža**.

Teda vidieť, že obe časti posolstva presne zodpovedajú oblasti, v ktorej obaja bratia v rámci misie u Slovákov pôsobili. Keďže životopisy boli napísané ex post, je zrejmé, že by autori tieto ich hodnosti, najmä ak išlo o titul biskupa, neboli v skrátrenom poslanstve ani spomínali, ak by to nezodpovedalo reálnej situácii a postaveniu oboch učiteľov už pri ich príchode.

PRIMÁRNE PRAMENE

Najdôležitejšie je však svedectvo samotného Konštantína Filozofa, ktorý sa sám v hodine svojej smrti **modlí ako biskup**: *"Vyslyš moju modlitbu a zachovaj verné ti stádo, nad ktorým ustanovil si mňa, nesúceho a nehodného služobníka. Ako Tvojich odovzdávam Ti tých, ktorých si mi zveril."* Potvrďuje to i jeho skutočná podobizeň označená štvorcovým nimbusom¹⁰ namaľovaná v 9. storočí priamo jeho súčasníkmi nad jeho hrobom v bazilike San Clemente v Ríme, kde je zobrazený s evanjeliom v ruke - neklamnou **insígniou biskupa**.

Obraz biskupa ako *pastiera stáda* poznáme predovšetkým z Prvého listu apoštola Petra: *"Starších (biskupov), čo sú medzi vami, prosím ... Paste Božie stádo, ktoré je u vás; starajte sa oň ...nie ako páni nad dedičným podielom, ale ako vzor stáda."* (1Pt 5,1-4) Preto i biskupská berla je znakom pastierskej moci biskupa, ako strážcu stáda, čiže veriacich. Túto symboliku potom nachádzame často pri zmienke o biskupoch.

Konštantína Filozofa ako pastiera nájdeme tiež v diele Klimenta Slovenského *Pamäť a pochvala Cyrilovi Filozofovi* napísanom vo feb. 869,¹¹ jednom z prvých autentických písomných prameňov. Kliment patril k najbližším učeníkom sv. Cyrila a preto, ak priamo on zaznamenal, že Boh určil Cyrila za **pastiera** a učiteľa pre Slovenský národ, netreba pochybovať o tom, že Konštantín Filozof bol biskupom už pri svojom príchode ku Slovákom. Vo svojom pochvalnom slove píše: *"Slovenskému národu, pohrúženému v nevedomosti a temnote hriechov, milosrdenstvo nášho Pána Ježiša Krista a láska k ľuďom určila ho za pastiera a učiteľa."*¹² Konštantín Filozof aj v tomto primárnom prameni je označený presne tými istými titulmi, aké uvádza Rastislav vo svojom poslanstve do Byzancie.

Kliment aj v ďalších svojich prácach oslovuje Konštantína Filozofa ako pastiera čiže biskupa. V

⁷ Porovnaj Ďurica S. Milan: Prvá slovenská významná politická osobnosť a štátnik, SNN č. 42/2012 (Slovenské Národné Noviny z 20. októbra 2012)

⁸ Stanislav Ján: Kultúra starých Slovákov, reprint pôvodiny z r. 1944, Vyd. Kubko Goral, Bratislava 1997, s. 57- 61

⁹ Život Konštantína Filozofa, kap. XIV.

¹⁰ "Štvorcový nimbus znamená, že daná osoba je žijúca" Pozri: Gallio, Paola: The basilica of saint Praxedes. III. vyd. Edizione riservata alla Basilica di S. Prassade, 2009, s. 12

¹¹ Stanislav Ján: Starosloviensky jazyk 1, SPN, Bratislava 1978, s. 232

¹² Pamäť a pochvala Cyrilovi Filozofovi od biskupa Klimenta In: J. Stanislav: Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda v legendách a listoch, Martin 1950, s. 112

Pochvalnom slove Cyrilovi a Metodovi z r. 885 oslovuje oboch solúnskych bratov ako biskupov: "A preto, ctihodní a **praví pastieri**, neprestajne modlite sa za vyvolený ľud váš skrušene."¹³

Podobne o nich hovorí i Konštantín Presbyter, ďalší z ich učeníkov, v *Službe Metodovi*, ktorú zostavil už ako exulant v Bulharsku. Oslovuje Cyrila ako biskupa, ktorý spolu s Metodom mal na starosti jedno stádo: "Vy, čo ste viedli svätý spor o Svätej Trojici, velebný **Cyril** a svätec **Metod**, ochráňte **svoje sväté stádo** chodiace po cudzej zemi, **svoje stádo** svojimi modlitbami rozmnožte, ó blažení."¹⁴

VYSVÄTENIE KONŠTANTÍNA

*Rímska legenda*¹⁵ napísaná okolo r. 873 po latinsky jedným z rímskych biskupov Gauderichom, priamo zaznamenáva, že Konštantín Cyril riadením Božím prijal „sacerdotii“ už v **Byzancii**, **pred začiatkom svojich misijných ciest**.

Doteraz zverejnené texty tejto legendy sa opierali o rukopis Vatikánskej knižnice, ktorý je však práve na mieste, čo nás zaujíma, tak silne poškodený, že vydavatelia museli text doplniť podľa ich domienky.¹⁶

Výraz „sacerdot“ znamená plnosť kňazstva (*sacerdotale maggiore – episcopato*), čiže biskupský úrad a pre nižší stupeň kňazstva je výraz „presbyter“ (*sacerdotale minore – presbyterato*). Pri takomto rozlišovaní by mal byť text *Rímskej legendy* s výrazom *sacerdot* prekladaný ako *biskup* a nie, ako je to vo väčšine prekladov „kňaz“: „(Konštantín) pre svoje zázračné nadanie, ktorým od útleho detstva nesmierne vynikal, bol nazvaný pravým menom **Filozof** ... a keďže vynikal veľkou zbožnosťou a múdrosťou, s prispením Božím dosiahol tam aj **hodnosť biskupa** (*honorem quoque sacerdotii ibidem*¹⁷).“

A ďalej je tým istým termínom zaznamenané aj vysvätenie Metoda, na rozdiel od ich učeníkov, ktorí boli vysvätení na kňazov. Biskup Gauderich, ktorý bol pri vysviacke, tu rozlišuje dva druhy svätenia *sacerdot* a *presbyter*: "Keď teda vzdali (Rimania) spomínanému Filozofovi vďaka za toľké dobrodenie, vysvätili jeho brata **Metoda za biskupa** (*Methodium in sacerdotem*), ako aj ostatných ich žiakov za kňazov (*discipulos in presbyteros et dyaconos*) a diakonov."¹⁸ Z toho vidieť, že Metod prijal r. 868 v Ríme iné svätenie ako ich učeníci. V prípade Metoda išlo o biskupské svätenie, čo dosvedčuje tiež fakt, že pápež prikázal až dvom biskupom, Formózovi a Gauderichovi, vysvätiť slovenských učeníkov v chráme Svätého Petra. Je známe, že biskupské svätenie vykonávajú traja biskupi a v tomto prípade zrejme hlavným svätiteľom Metoda na biskupa bol jeho brat Konštantín Filozof spolu s dvoma rímskymi biskupmi Formózom a Gauderichom, čím bola splnená podmienka **troch biskupov**. Aj miesto svätenia - **bazilika Sv. Petra**, zodpovedalo rímskym zvyklostiam pre vysvätenie biskupa. Teda vysvätenie Metoda za biskupa a prizvanie iba dvoch biskupov ku sväteniu tiež nepriamo dosvedčujú biskupskú hodnosť sv. Cyrila.¹⁹

Rímsky biskup **Gauderich**, ktorý osobne poznal Konštantína Filozofa, zaznamenal v *Rímskej legende*, že sv. Cyril bol biskupom. Podľa skupiny **bollandistov** zaoberajúcich sa kritickým spracovávaním životopisov svätých (*Acta sanctorum*), *Rímska legenda* napísaná v Ríme biskupom Gauderichom, jedným zo svätiteľov slovenských učeníkov, hovorí o biskupskej hodnosti Filozofa už v Konštantínopole: "Konštantín...prímením **Filozof** ... priviedli ho do sídelného mesta (Konštantínopola) ...s prispením Božím dosiahol tam aj **hodnosť biskupa** (*sacerdotium*) ...vysvätili jeho brata **Metoda za biskupa** (*sacerdotem*), ako i ostatných ich žiakov za kňazov a diakonov."²⁰

V preklade, ktorý uvádza A. Bagin vo svojej publikácii termín **sacerdos** je tu preložený ako "**biskupský**": "V *Italskej legende* čítame, že "vzali so sebou aj zopár zo svojich žiakov, o ktorých sa domnievali, že sú hodní prijať **biskupskú hodnosť**".²¹

Liber Pontificalis zaznamenáva Paschalov počin nasledovne: „Svätý a významný pápež hľadal, našiel a zbieral mnoho tiel svätých ležiacich v zničených hrobch, so svedomitou obavou, že by nemali zostať zanedbané, s veľkou láskou a úctou ich vyniesol a za spevu chvál a žalmov všetkých rímskych biskupov, kňazov a diakonov, ich pochoval v kostole kristovej mučenice sv. Praxedy,

¹³ Pochvalné slovo Cyrilovi a Metodovi od bis. Klimenta, In Stanislav J.: Životy ...listoch, MS Martin 1950, s. 102 - 111

¹⁴ Magnae Moraviae Fontes historici II., Universita J.E.Purkyně, Brno 1967, s. 324

¹⁵ MMFH II. s. 120

¹⁶ Lacko Michal, SJ: Svätý Cyril a Metod. 7.vydanie, Dobrá kniha, Trnava 2011, s. 134

¹⁷ Vita Constantini-Cyrillicum translatione s. Clementis, Rímska legenda, MMFH II., Brno 1967, s. 123

¹⁸ Rímska legenda, MMFH II., Brno 1967, s. 130

¹⁹ Porovnaj: G.A. Timkovič, OSBM, Sv. Cyril (+869) bol episkopom, Krásnobrodský zborník I/1-2, Prešov 1996, s.54-55 a 68

²⁰ Ratkoš Peter: Pramene k dejinám veľkej Moravy, SAV Bratislava 1964, s. 131 a 136

²¹ Bagin A: Apoštoli slovanov, Cyril a Metod a Veľká Morava, SSV, Trnava 1987, s. 77

ktorý nádherne obnovil.“²² CUM OMNIUM ROMANORUM, EPISCOPIS, PRESBITERIS, DIACONIBUS ET CLARICIS LAUDEM DEO PSALLENTIBUS...

Aj L. Havlík vo svojej *Kronike o Veľké Moravě* poznamenáva, že text: "o Metodějově vysvěcení na kněžství je v Římské legendě uveden podle znění Pražského rukopisu. Použitý latinský termín **sacerdos** (a podobne i staroslověnské popovstvo a řecké hierósyné) mohly však znamenat i **biskupskou hodnost**".²³

Podobne aj J. Dobrovský potvrdzuje, že Konštantín Cyril je v *Rímskej legende* zaznamenaný ako biskup. Pri analýze textu Bulharskej legendy Dobrovský hovorí, že grécky životopisec (Teofylakt) použil pri opise Rímsku legendu, avšak: „Grék sa odlišuje od nej len tým, že Cyrila nevolá **biskupom**“.²⁴

Záver je očividný, všetky pôvodné písomné **pramene z 9. storočia** hovoria o **Cyrilovi** ako o **biskupovi**. Otázkou je, kedy bol vysvätený. Keďže v ŽK je len jedna zmienka o jeho duchovnom postrihnutí, o ktorom hovorí aj Gauderich, zdá sa že biskupskú vysviacku prijal už v Konštantínopoli.

NESKORŠIE PRAMENE

Moravská legenda, napísaná po latinsky, javí závislosť na starších prameňoch. Vznikla pravdepodobne ku koncu 13. stor a to na základe *Rímskej legendy* a z časti *Kristiánovej legendy*.²⁵ Zaznamenáva, že sa Cyril pred vstupom do kláštora zriekol biskupskej hodnosti: "Věda (Cyril), že všech ctností pravou stráží je pokora, **zřekl se biskupství**, oblékl šat mnišský a s apoštolským schválením zůstavil po sobě svatého Metoděje, bratra svého, slavnými ctnostmi slynoucího..." (*episcopatu renuncians, habitum induit monachalem*...)²⁶

Kosmova kronika česká, prameň z 12. stor., tiež uvádza sv. Cyrila ako biskupa: "...žil poustevník jménem Prokop, ... v slovanském písmě, jež bylo kdysi vynalezeno a kanonicky zavedeno od nejsvětějšího **biskupa Cyrila**..."²⁷

V Rímskom kalendári je ku dňu **9. marca** zaznačené, že na Morave je sviatok sv. biskupov Cyrila a Metoda: „In Moravia sanctorum **Episcoprum Cyrilli i Methodii**, qui multas illarum regionum gentes..."²⁸ Olomoucká biskupská tradícia uvádza sv. Cyrila ako **arcibiskupa**. Tiež v Olomouckom kódexe z r. 1487 sú obaja bratia vyobrazení ako biskupi.

Papánek Juraj, ktorý napísal v r. 1780 prvé systematické dejiny slovenského národa pod názvom *Historia gentis Slave*, píše o sv. Cyrilovi: "**Všetci tvrdia, že bol vysvätený za biskupa**... V zozname olomouckych biskupov... sa uvádza aj biskupský úrad sv. Cyrila a Metoda... Rovnako tieto veci čítame u Kozmu v Pražskej kronike."²⁹

Proložený *Život Konštantína a Metoda*, podľa rukopisu Belehradskej národnej bibliotéky: "Mesiaca Augusta 25. V tenže deň pamäť medzi svätými podľa pravdy blahoslavených Otcov našich i **arcibiskupov moravských**, Konštantína, nazývaného Cyrilom Filozofom a Metoda, brata jeho, učiteľa slovenského národa..."³⁰

NAJSTARŠIE ZOBRAZENIA KONŠTANTÍNA - CYRILA

Počas byzantskej misie u Slovenov - Slovákov bol vždy jej vedúcou osobnosťou Konštantín Filozof, ktorý bol už pred tým vedúcou duchovnou osobnosťou dvoch veľkých misijných ciest. Podľa východnej tradície na čele kresťanskej misie musel vždy stáť biskup.³¹ Preto je nemysliteľné, že by hlavný učiteľ byzantskej misie a osnovateľ rodiacej sa slovenskej cirkvi v Rastislavovej ríši bol iba jednoduchý kňaz a nie biskup. Jeho biskupskú hodnosť okrem písomných prameňov dosvedčuje i najstaršia ikonografia.

²² Liber Pontificalis, Duchesne 1886-92, vol. II., s. 54.

"Hic enim beatissimus et praeclavus pontifex multa corpora sanctorum dirutis in cimiteriis iacentis pia sollicitudine, ne remanerent neglecte, querens atque inventa colligens, magno venerationis affectu in iamdicitae sanctae christi martyris praxedis ecclesia, quam mirabiliter renovans construxerat, cum omnium romanorum, episcopis, **presbiteris**, diaconibus et claricis laudem deo psallentibus, deportans recondidit." In:

Porovnaj Ranzi, Dita: Mozaiky kostela sv. Praxedy v Ríme. Bakalárska diplom. práce, FA MU Brno 2015, s. 15

²³ Lubomír E. Havlík: *Kronika o Veľké Moravě*, Jota, Brno 2013, s. 164

²⁴ Ján Stanislav: *Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v Živote Klimentovom*, Bratislava 1963, s. 24

²⁵ Porovnaj MMF II. s. 257

²⁶ Magnae Moraviae Fontes historici II., Universita J.E.Purkyně, Brno 1967, s. 264

²⁷ Kosmova kronika česká. preklad Hrdina, Karel - Bláhová, Marie. Praha : Svoboda, 1972 s. 210

²⁸ Samuel Timon: *Obraz starého Uhorska*, Dobrá kniha 1991, s. 52

²⁹ Papánek, Juraj. *Historia gentis Slave*, prvé dejiny Slovenského národa. Perfekt, Bratislava 2018, s. 510

³⁰ Stanislav Ján: *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda v legendách*, MS Martin 1950 s. 87

³¹ porovnaj: G.A. Timkovič, OSBM, Sv. Cyril (+869) bol... episkopom, Krásnobrodský zborník I/1-2, Prešov 1996, s.54-55

Sv. Cyril vyobrazený ako biskup a zároveň mních nad vlastným hrobom v bazilike Sv. Klementa v Ríme z 9.storočia

nástennú maľbu z 11. storočia, kde je sv. Cyril zobrazený ako biskup spolu so svojim žiakom biskupom Klimentom Slovenským. Na Balkáne je sv. Cyril znázorňovaný ako východný biskup v štyroch najstarších vyobrazeniach. Len v poradí piatom zo 17. storočia je zobrazený ako mních, čo môže súvisieť s inou tradíciou, podľa ktorej sa svätec vyobrazuje v takom duchovnom postavení v akom zosnul. Podľa prameňov Filozof, príjmu rehoľné meno Cyril, sa 50 dní pred smrťou vzdal svojej biskupskej hodnosti a obliekol si mníšsky habit.

V Kyjevskej Rusi na freske z 12. stor. v chráme Sv. Cyrila je Konštantín Filozof vyobrazený ako biskup, a to v čase príchodu posolstva slovenského kráľa Rastislava do Konštantínopolu. Ide o výjav, kde byzantský cisár Michal III. sedí medzi solúnskymi bratmi - biskupom Filozofom a opátom Metodom.

Aj najstaršia západná ikonografia v Ríme zobrazuje **sv. Cyrila ako**

biskupa. V bazilike sv. Klementa je znázornený osemkrát v rôznych storočiach (9., 11., 17., 19. a 20. stor.), pričom šesť razy je tu zobrazený s insígniami biskupa - napr. v kaplnke chrámu sv. Klementa na freske pri pohrebe ho nesú s mitrou na hlave. Na viacerých vyobrazeniach z 18. a 19. stor. je znázornený ako biskup, napr. v sieni Sixta II. na freske je zobrazený ako biskup, v kaplnke sv. Cyrila a Metoda v bazilike Sv. Klementa. Na víťaznom oblúku apsidy Lateránskej baziliky (F. Grandi r. 1885) aj dvojsúsošie sv. Cyrila a Metoda s dvojkřížom medzi cirkevnými otcami na balustráde tejto baziliky, ktorá je hlavou všetkých chrámov.³⁴

MODLITBA BISKUPA

Najpresvedčivejšia je výpoveď samotného Konštantína Filozofa v hodine jeho smrti, kde sa modlí ako biskup: „*Vyslyš moju modlitbu a zachovaj verné ti **stádo, nad ktorým ustanovil si mňa, nesúceho a nehodného služobníka. Ako Tvojich dovzdávam Ti tých, ktorých si mi zveril.***“ Sám sv. Cyril sa tu priznáva k svojmu postaveniu a zodpovednosti biskupa. Obraz biskupa ako pastiera poznáme zo Sk 20,30

Byzantský cisár Michal III. medzi solúnskymi bratmi. Sv. Cyril ako biskup (vľavo) a sv. Metod - opát. Freska je v chráme Sv. Cyrila v Kyjeve z 12.storočia

³² Paola Gallio, The basilica of saint Praxedes, Edizione riservata alla Basilica di S. Prassade, 2009, s. 12

³³ porovnaj G. A. Timkovič, OSBM, Sv. Cyril (+869) bol katánskym episkopom, Krásnobrod. zbor., I/1-2, Prešov 1996, s.54

³⁴ porovnaj Ján Hnilica, Svätí Cyril a Metod horliví hlásatelia Božieho slova, Košice 1990, s.79 a 81

Byzantský cisár Michal III. ich vyslal z Konštantínopolu na Moravu. Po tri a pol ročnej misii na území Slovenov-Slovákov odišli do Ríma na schválenie staroslovenskej liturgie. V roku 868 pápež Hadrián II. schválil staroslovenčinu ako štvrtý liturgický jazyk a za biskupa pre moravských Slovenov zrejme určil najprv Konštantína Filozofa, ktorý stál na čele byzantskej misie u nás. Ale krátko na to zomrel a bol pochovaný s poctami, aké náležia len pápežovi, čo je nemysliteľné, ak by bol iba jednoduchým kňazom.³⁵ Jeho úlohu potom prevzal pokrvný brat Metod, ktorého v roku 869 pápež Hadrián II. ustanovil arcibiskupom Moravy a Panónie s tým istým poslaním ako Konštantína.³⁶

Toto načrtáva aj Moravská legenda³⁷, kde sa hovorí, že sv. Cyril sa pred smrťou rozhodol: „...**zrieknuť biskupstva**, obliekol si mníšske rúcho a s apoštolským schválením nechal po sebe svätého Metoda, brata svojho,...tak ako pobožný učiteľ žiakovi svojmu,...zveril **pastiersku starostlivosť**...“

VZŤAH OBOCH BRATOV

Biskupskú hodnosť sv. Cyrila počas moravskej misie naznačuje aj vzájomný vzťah medzi dvoma bratmi. Starší brat sa totiž **stále podriaďoval** mladšiemu, zrejme ako kňaz svojmu biskupovi: „...poslal cisár Filozofa, jeho brata, ku Chazarom. A on ho pojal so sebou na pomoc. ...*(Metod)* šiel a slúžil mladšiemu bratovi ako služobník, podrobujúc sa mu.“... „*(Cyril)* vydal sa na moravskú cestu. Pojal so sebou aj **Metoda**, a ten opäť, **pokorne sa podrobujúc, slúžil Filozofovi** a vyučoval s ním.“³⁸ Z toho vyplýva, že sv. Cyril bol vysvätený ešte v Konštantínopole, čiže na Morave už bol biskupom, kým sv. Metod bol vysvätený na biskupa až neskôr v Ríme. Sv. Cyril ako biskup bol hlavou misijnej práce a Metod, jeho brat, i keď bol vekom starší, sa preto vo všetkom **podriaďoval hierarchicky vyššie stojacemu** Cyrilovi.³⁹

Sv. Cyril – biskup (vľavo) a biskup Kliment Slovenský v katedrálnom chráme Sv. Sofie v Ochride z 11.storočia

Solúnski bratia na balustráde Lateránskej baziliky v Ríme - sv. Cyril ako biskup (vľavo) a sv. Metod ako arcibiskup

FUNKCIA BIBLIOTEKÁRA

Žitie Konštantína hovorí, že cisársky kancelár Theoktist urobil všetko, len aby Konštantína Filozofa natrvalo udržal pri cisárskom dvore: „*Tento mladý Filozof nemá rád svetský život. No, aby sme ho celkom nestratili, pozdvihnime ho do duchovného stavu kňazstva a dajme mu vysoký úrad. Nech bude **bibliotekárom** patriarchu⁴⁰ pri chráme Svätej Múdrosti (Hagia Sofia). Azda si ho takto udržíme.*“

Funkcia bibliotekára — *chartofylaxa* bola na patriarchálnom dvore jednou z najvyšších funkcií, pretože *chartofylax* zastupoval počas neprítomnosti aj samého patriarchu, predsedal na stretnutiach a zhromaždeniach episkopov, riadil priebeh zhromaždenia a to i v prípade, keď mal hodnosť len diakona. Je pravdepodobné, že Konštantína Filozofa dosadili do funkcie bibliotekára už ako biskupa. Z histórie vieme, že obvyčajne diakon - *chartofylax* po skončení svojho úradu bol vysvätený automaticky na biskupa, teda niekedy dokonca preskakoval aj kanonické intervaly nižšieho kňazského svätenia, čo bolo v tej dobe dosť **častým javom**. Sv. Cyril musel v každom prípade po skončení svojho *chartofylaxského* úradu

³⁵ porovnaj M. S. Ďurica: Dejiny Slovenska a Slovákov, Lúč, Bratislava 2003, s. 35

³⁶ J. Hnilica: SVÄTÍ CYRIL A METOD, Bratislava 1990, s. 86

³⁷ Moravská legenda - VIII. kap., Stanislav Ján: Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda, MS Martin 1950, s. 156

³⁸ Život Metoda kap. IV. a V.

³⁹ Porovnaj: G.A. Timkovič, OSBM, Sv. Cyril (+869) bol episkopom, Krásnobrodský zborník I/1-2, Prešov 1996, s. 61-62

⁴⁰ Patriarchom bol Ignác, bibliotekár (gr. *chartofylax*) bol zástupca patriarchu, jeho tajomník a pravá ruka a spravoval archív a knižnicu, na Východe ním mohol byť aj duchovný s najmenšou hodnosťou diakona

byť už biskupom, čo bolo okolo roku 850.⁴¹

PRIJATIE ANJELSKÉHO OBRAZU

Podľa G. A. Timkoviča, jedným z evidentných dôkazov, že sv. Cyril bol biskupom, je i správa ŽK, že 50 dní pred smrťou sa zriekol všetkých svojich cirkevných úradov a hodností v súvislosti s prijatím „anjelského obrazu“.

Cyrl, krátko pred smrťou prijal v gréckom baziliánskom kláštore sv. Praxedy, druhý stupeň mníšstva, tzv. anjelský obraz, t.j. veľkú schimu, ktorá sa obyčajne pre svoje veľké požiadavky a obtiažnosť dávala mníchom až pred smrťou. *Žitie Konštantína* hovorí o tejto udalosti takto:

„I obliekol si posvätné rúcho a celý deň strávil v radostnej nálade a hovoril: „Odteraz nie som sluhom ani cisára ani nikoho iného na zemi, ale iba Boha Všemohúceho. Nebol som a zrodil som sa, i budem žiť naveky. Amen.“ Nasledujúceho dňa sa obliekol do svätého mníšskeho obrazu a prijímúc svetlo k svetlu, prijal meno Cyril. V tomto obraze zotrval 50 dní.“

Priať „svetlo k svetlu“ je výraz, ktorý označuje prijatie plného mníšstva, čiže "veľký anjelský obraz", akoby "druhý krst". Krst sa vo východnej Cirkvi nazýva „osvietenie“, prijatie „svetla“. Obrady a modlitby pri udeľovaní anjelského obrazu (druhého krstu) sú analógiou modlitieb pri krstení dieťaťa. Pri krste sa dáva vždy nové meno (tzv. krstné meno), lebo sa rodí nová osoba — dieťa Božie. Pri veľkom anjelskom obraze sa tiež dáva nové meno, lebo ide o "druhý krst", pri ktorom mních umiera úplne tomuto svetu a žije už len pre nebo ako nová bytosť - žije "anjelským životom".

Podľa cirkevných kánonov po prijatí veľkej schimy mal biskup prísnu povinnosť zrieknuť sa svojho biskupstva a dokonca i kňazstva; naproti tomu, ak prijal veľkú schimu obyčajný kňaz, ponechával si svoj úrad, t. j. svoje kňazstvo naďalej.⁴²

Ak by bol Konštantín Filozof iba obyčajným kňazom, nemusel sa ničoho vzdávať. Ale z prameňov vieme, že sa vzdal všetkých svojich služobných povinností. Zriekol sa svojej biskupskej i kňazskej hodnosti, ako to predpisovali východné cirkevné kánony, ale aj všetkých ostatných cirkevných a svetských úradov.

To znamená, že sv. Cyril bol skutočne biskupom, ako to jasne vyjadril už sv. Kliment Slovenský v *Pochvalnom slove Cyrilovi Filozofovi*, že **Boh určil Cyrila za pastiera a učiteľa pre slovenský národ** (Slovenov - Slovákov).

⁴¹ Porovnaj: G.A. Timkovič, OSBM, Sv. Cyril (+869) bol episkopom, Krásnobrodský zborník I/1-2, Prešov 1996, s. 56

⁴² Porovnaj: G.A. Timkovič, OSBM, Sv. Cyril (+869) bol episkopom, Krásnobrodský zborník I/1-2, Prešov 1996, s. 69-72